

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

І. В. МАКУШИНА

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи
студентів-дизайнерів з курсу
"РИСУНОК"**

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв • НУК • 2019

УДК 7.02(076)

М 15

Автор І. В. Макушина, заслужений художник України

Рецензент С. М. Росляков, канд. мистецтвознавства, доцент

Рекомендовано Методичною радою НУК

Макушина І. В.

М 15 Методичні вказівки до самостійної роботи студентів-дизайнерів з курсу "Рисунок" / І. В. Макушина. – Миколаїв : НУК, 2019. – 52 с.

Подано методичні поради для самостійного вивчення рисунка. Вказівки складено відповідно до навчальної програми з курсу "Рисунок".

Призначено для студентів-дизайнерів та всіх, хто прагне оволодіти технікою рисунка.

УДК 7.02(076)

© Макушина І. В., 2019

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2019

ВСТУП

Рисунок для художників-дизайнерів – це специфічний засіб вивчення світу. Цей засіб дає змогу не тільки пізнавати форми природи, а й творчо опановувати їх, тобто перетворювати на форми мистецтва.

Без ретельного вивчення рисунка неможливе становлення художника. Тому вивчення саме цієї дисципліни починається з першого семестру і ще паралельно з іншими фаховими предметами. Але аудиторних годин для вивчення рисунка в семестрі дуже мало (45 годин), тому треба студенту працювати самостійно.

Програма рисунка достатньо складна, особливо для початківців. Спочатку треба відучити від неправильних прийомів рисування, які полягають у старанній роботі з контуру та дрібних деталей натури, коли не відтворена загальна форма. Студент повинен зрозуміти, що аркуш, на якому він зараз починає рисувати, – ніби вікно у простір, і у глибині аркуша має відбуватися зображення. З самого початку роботи не слід орієнтуватися на контур. Тільки розуміння об'єму дає можливість нарисувати правильний контур. Працюючи з викладачем, студент одержує професійну пораду і допомогу в оволодінні рисунком, але цього замало. Тому, коли студент працює ще і самостійно над завданнями курсу, то через деякий час він відчує більше свободи у творчості і появи майстерності.

Видатний художник В.В. Верещагін говорив: "Художественная техника – это грамматика, без знания которой никакие стремления в искусстве не серьёзны и походят на замысел младенца".

САМОСТІЙНА РОБОТА НА І КУРСІ

На початку першого курсу вивчають геометричні тіла, що дає розуміння основних форм навколишньої дійсності. На геометричних тілах найлегше засвоїти закони побудови об'єму в просторі. Дуже корисне рисування з дротяних моделей геометричних тіл. Це дає учням наочне уявлення про конструктивну побудову форми, а також знайомство з лінійною перспективою. Допомагає також яскраве освітлення, воно підкреслює контрасти світлотіні на білому гіпсі (рис. 1).

Ознайомлення з геометричними тілами полегшує учням перехід до вивчення більш складних форм. Паралельно з роботою з геометричних тіл треба рисувати побутові предмети. Студент самостійно може рисувати любі побутові предмети, але треба вимагати розуміння будови кожного предмету, що вивчається.

Одночасно з роботою над натюрмортом з побутовими предметами слід рисувати гіпсові геометричні та рослинні орнаменти (рис. 2).

Перед рисунком орнаменту треба уважно розглянути модель з різних ракурсів, розібратися у перспективних лініях форми.

Вивчення гіпсів та натюрмортів потрібне для підготовки художників, введення у натюрморт із драпіровками надає студенту можливість ознайомлення зі складками, що становить предмет спеціального вивчення (рис. 3, 4).

У другому семестрі вивчаються деталі обличчя "Давида" (композиція італійського скульптора доби Відродження Мікеланджело). Рисунок зі зліпка ока "Давида" пропонується виконати у трьох різних положеннях (рис. 5). Під час виконання роботи треба дотримуватись правила "від загального до

часткового". Також виконуються рисунки зі зліпків носа, рота і вуха (рис. 6).

Завершує перший курс рисунок голови "єкорше" французького скульптора Гудона (рис. 7). У цьому завданні студент вивчає голову людини із м'язами. Це завдання допомагає далі ви-вчати гіпсові античні портрети.

САМОСТІЙНА РОБОТА НА II КУРСІ

Практика рисунка гіпсових зліпків з античних скульптур полегшує перехід до живої натури. В античних скульптурах вже узагальнена форма, вони дуже корисні з погляду вивчення пропорцій. Пропорції античних скульптур дуже наближені до даних з анатомії. Наведемо деякі поради для студентів, що самостійно працюють над рисунком гіпсового портрета.

1. Рисунок необхідно починати з конструктивної побудови загальних форм. Необхідно знайти основний рух осей побудови, вертикалі і горизонталі, визначити розташування кісткових виступів та основних пропорцій.

2. Щоб не помилитися у пропорціях, потрібно починати з найбільших величин, а потім виділяти в них менші. Так, лінія очей проходить по середині голови, нижня частина якої ділиться навпіл біля основи носу, а розріз рота розташований на відстані $\frac{1}{3}$ від носа. Знання пропорцій голови допоможе під час виконання завдання. Знаючи канони та пропорції, легше знайти відхилення, які мають обличчя людей.

3. На третьому етапі студент навчається проводити детальне моделювання. Це завдання вимагає повної тональної закінченості рисунка (рис. 8).

Завдання з рисунка живої голови складніше, ніж з гіпсової. Треба досконало вивчити анатомічну будову черепа, знайти складові частини носа, вуха, губ, ока та їх взаємозв'язок із загальною формою голови. При рисуванні черепа особливу увагу слід звернути на парні кістки, тобто ті, що дзеркально повторюються праворуч та ліворуч. Крім знання пропорцій голови, потрібно знати і пропорції її деталей. У самостійній роботі з рисунка черепа студент повинен уважно вивчити його у різних ракурсах. Череп поділяється на черепну коробку та

лицеву частину. Форма черепної коробки визначається лобною кісткою, двома тім'яними та двома скроневими, а також потиличною кісткою. Особливу увагу слід приділяти зламу форми черепа на скроневій лінії лобової кістки, яка відокремлює передню поверхню обличчя від бічної (рис. 9).

САМОСТІЙНА РОБОТА НА ІІІ КУРСІ

Завдання третього курсу починаються з рисунка кінцівок людини в різних ракурсах. Одним із завдань є рисунок гіпсового зліпка руки та ноги у крупному масштабі. Ця постановка ставиться після того, як студент на лекціях з пластичної анатомії ознайомиться з внутрішньою і зовнішньою пластикою руки і ноги. Може бути рекомендоване виконання самостійних рисунків та начерків рук і ніг з живої натури. Це завдання дуже корисне для студента. Руки людей дуже різноманітні, як і обличчя. Оволодіти майстерністю зображення рук і ніг можливо тільки завдяки постійній роботі (рис. 10–13).

Друге завдання – гіпсова напівфігура або торс з драпіровкою. Завдання досить складне. Студент має можливість не поспішати, тому що модель не рухається. Можна ретельно вивчати її пропорції, зв'язок форм, особливо світлотіні і моделювання форми, які дуже виразні на білому гіпсі. Крім того, зліпок з тієї чи іншої античної фігури або торса – це копія з одного із творів чудових майстрів минулого.

У даному завданні це напівфігура, копія із скульптури давньогрецького майстра – Венера Книдська.

Третє завдання – це складки на гіпсовій напівфігурі. Завдання складне, тому самостійно треба працювати старанно й наполегливо.

Під час роботи над складками потрібно зрозуміти закономірності трактування форми. У процесі роботи треба стежити за тим, щоб під складками відчувалась конкретна форма. Форма складок залежить від різновиду тканини. Тонка та м'яка тканина облягає і підкреслює форму тіла, збирається у групу дрібних складок. Студент повинен вивчити характер і властивість складок одягу на ілюстративному матеріалі, диви-

тись на репродукції і копіювати їх (рисунки Леонардо да Вінчі, Дюрера, Делакруа та ін.) (рис. 14).

Також можна порадити студентам використовувати у роботі різні матеріали, такі як вугілля, сангіна, соус, туш. Це дає майбутньому художнику-дизайнеру можливість оволодіти різноманітними техніками рисунка.

САМОСТІЙНА РОБОТА НА IV КУРСІ

На останньому, випускному четвертому курсі завдання стають більш складними, серед яких можна виділити – інтер'єр зі сходами, замальовки малої архітектури, краєвидів із малими суднами та яхтами. Але найскладніше завдання – це фігура. Першим завданням є гіпсова скульптура "Прокла", а потім жива модель, оголена й одягнена. У цьому випадку студентові потрібно використати всі свої знання, які ним були набуті впродовж трьох попередніх навчальних років.

У програмі старої Академії мистецтв у Санкт-Петербурзі рисунок гіпсових зліпків був складовою частиною навчання тому, що античні скульптури, які створювались із суворим дотриманням канонів, були дуже корисні для розуміння пропорцій та анатомічної побудови постаті людини.

При самостійній роботі з рисунку фігури людини необхідно пам'ятати, що середина чоловічої фігури розташована на лобковій кістці, а жіночої – трохи вище. Висота голови дорівнює $1/8$ частки загальної висоти фігури і слугує модулем, завдяки якому встановлюються всі інші пропорції. Можна рекомендувати користування виском, тому що він дає точний вертикальний напрям та допомагає знайти місце будь-якої точки відносно інших. Відомий художник доби Відродження Леонардо да Вінчі радить кожному, хто малює, розташовуватися на потрібній відстані від моделі. Також дуже важливо знайти композиційне рішення фігури на аркуші, яке залежить від точки зору і загального руху фігури (рис. 15).

Робота по рисунку живої моделі проходить так само, як і над гіпсовою фігурою. Важливим у процесі рисування живої моделі є виявлення її конкретного характеру, взаємозв'язку між частинами тіла, наповнення деталями і моделювання форми світлотінню (рис. 16).

Студент самостійно може додатково вивчати не тільки скелет, а й основні м'язи тіла людини. Якщо учень не знає розташування м'язів, він ніколи не зможе зрозуміти значення тіней, що окреслюють ту чи іншу форму тіла. Допомогою у цьому слугує виконання рисунків з екорше фігури (рис. 17). Добрі результати також дають допоміжні рисунки, начерки з різних боків фігури. З часом набувається вміння працювати з рисунком, а також аналізувати і точно передавати засобом рисунка образ конкретної моделі.

ІНТЕР'ЄР

Завдання "Інтер'єр" є основним для художника-дизайнера на всіх курсах з першого по четвертий. Тому у своїй самостійній роботі студенти повинні уважно використовувати набуті знання та навички з художньої грамоти, правильно komponувати елементи інтер'єру на аркуші, вибирати вірну точку зору, яка сприяє гармонійному відображенню предмета, що зображується.

При виконанні учбового завдання, що пов'язане з рисунком інтер'єру, можуть бути використані будь-які приміщення (класна кімната, зали художнього музею, внутрішній простір храму та ін.). Дуже важливо застосовувати на практиці знання лінійної та повітряної перспективи, закони світлотіні та композиційного розміщення зображення на картинній площині. Не обов'язково зображати все приміщення повністю, можна зробити рисунок якоїсь його частини. Також доречною буде спроба відобразити фактуру матеріалів того чи іншого приміщення.

Рисунок інтер'єру може бути поєднаний з зображенням натюрморту, портрета та фігури людини (рис. 18–20).

Копіювання корисно використовувати на всіх курсах кафедри «Дизайн». Цей метод рисунка застосовувався ще у давні часи. У Росії копіювання було запроваджено одразу після створення у XVIII столітті Академії мистецтв, у якій гравюри, живопис, рисунки копіювались за суворо продуманою програмою.

Копіювання потребує дисципліни, витримки, відчуття краси та любові до оригіналу. Завдяки даному процесу відбувається нібито прилучення до мистецтва та пізнання себе як художника. Вивчення спадщини старих майстрів розши-

рює художні горизонти, культуру, виховує смак, знайомить з національними школами рисунка та їх майстрами.

Якщо за програмою другого курсу вивчається голова, то бажано, щоб копіювалися твори, де голова пророблена якнайкраще. На старших курсах можна допускати використання рисунків для копіювання із складнішою технікою – вугіллям, сангіною, пір'ям. Залежно від характеру постановки з рисунка, змінюються сюжети рисунків. Це завдання допоможе студенту у самостійній роботі підвищити свій рівень у професійному плані (рис. 21, 22).

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ СТУДЕНТАМ-ДИЗАЙНЕРАМ

Студент, який бажає стати професійним художником, повинен працювати над собою постійно не тільки на заняттях, але й на канікулах. Потрібно мати альбом для замальовок і постійно носити його з собою. Умовно альбом можна поділити на дві частини: перша – це начерки і замальовки людей, тварин, архітектури та краєвидів; друга – збір матеріалу для композиції інтер'єрів, суден та ін.

Можна також порадити після кожної постановки в аудиторії робити рисунок по пам'яті, це допомагає засвоїти і закріпити набуті практичні знання при роботі з натурою. Методичні засоби і прийоми розвитку зорової пам'яті – різні начерки в майстерні на кожному занятті, самостійні замальовки на вулиці, у зоопарку, на вокзалі, рисунки інтер'єрів та природи, які повинні бути виконані різноманітними матеріалами (рис. 23–32).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Ростовцев, Н. Н.** История методов обучения рисованию. – М. : Просвещение, 1982.
2. **Михайлова, О. В.** Заметки о рисовании человека. – М. : Искусство, 1960.
3. **Сухенко, В. О.** Рисунок. Навчальний посібник. – К, 2004.
4. **Соловйов О. М.,** Смирнов Г. Б., Алексеев Є. С. Навчальний рисунок. – К, 1956.
5. **Радлов, Н. Э.** Рисование с натуры. – Л. : Художник РСФСР, 1978.
6. **Кулебакин, Г. И.** Рисунок и основа композиции. – М. : Высшая школа, 1988.
7. **Дневник Делакруа.** – М. : Искусство, 1950.
8. **Дейнека, А. А.** Учитесь рисовать. – М. : Академия художеств СССР, 1961.

ІЛЮСТРАЦІЇ

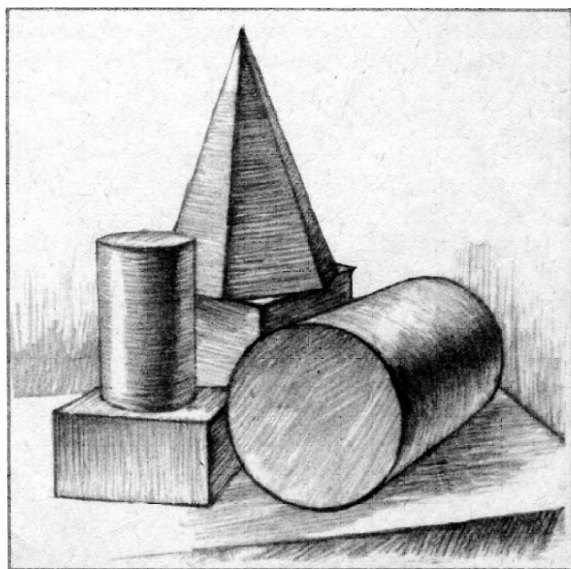
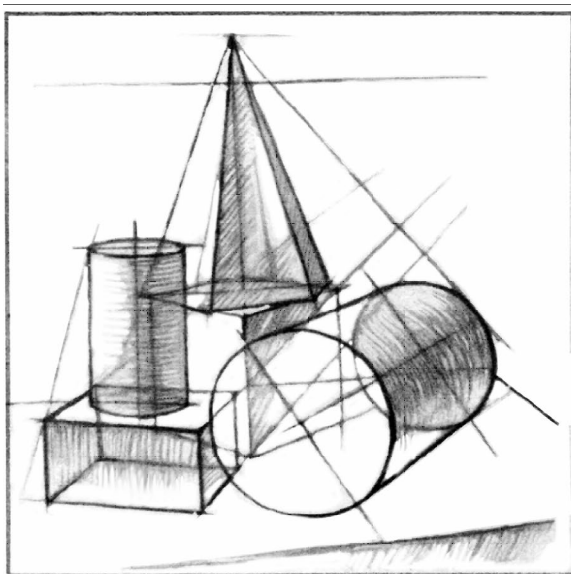

Рис. 1. Стадії рисуння натюрморту з геометричних тіл

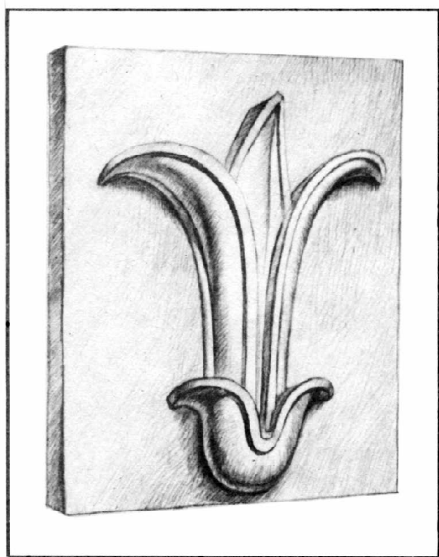
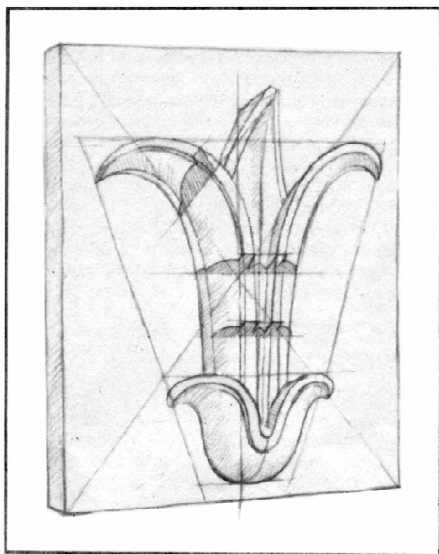

Рис. 2. Стадії рисунка гіпсового трилисника

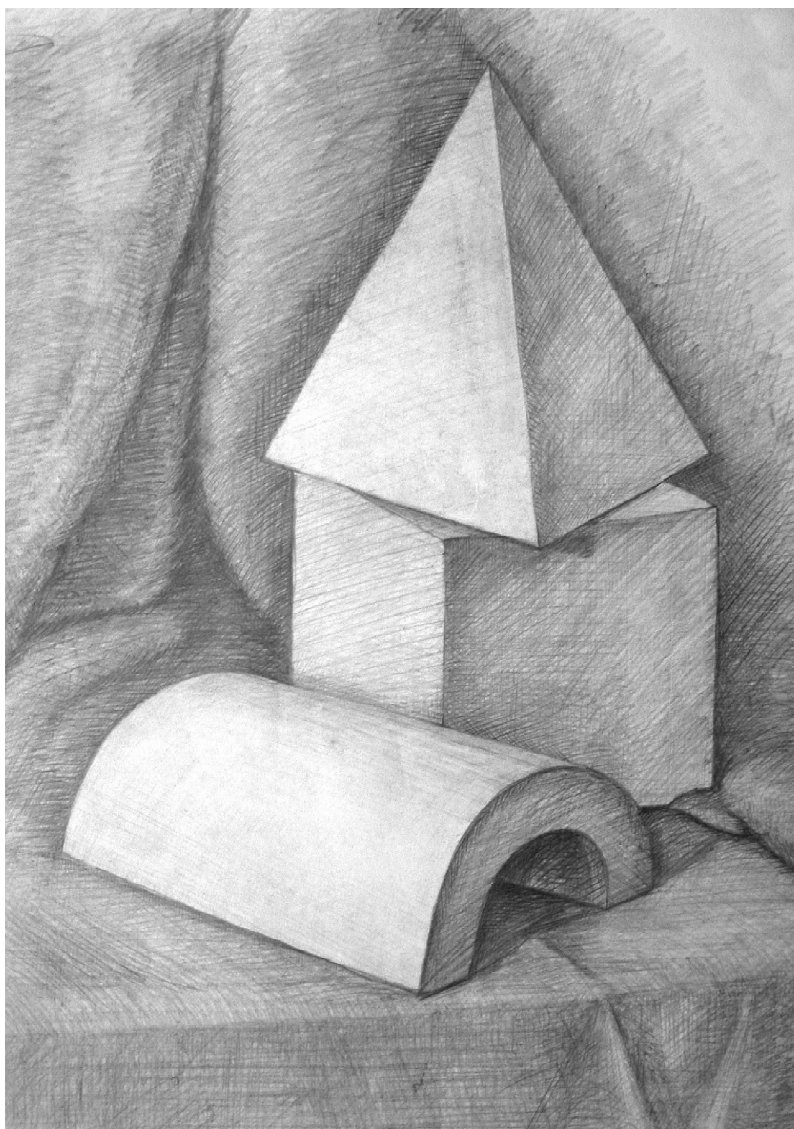

Рис. 3. В. О. Лещенко.
Учебний натюрморт із гіпсових деталей. Олівець

Рис. 4. В. О. Лещенко.
Учбовий натюрморт із гіпсовим яблуком. Олівець

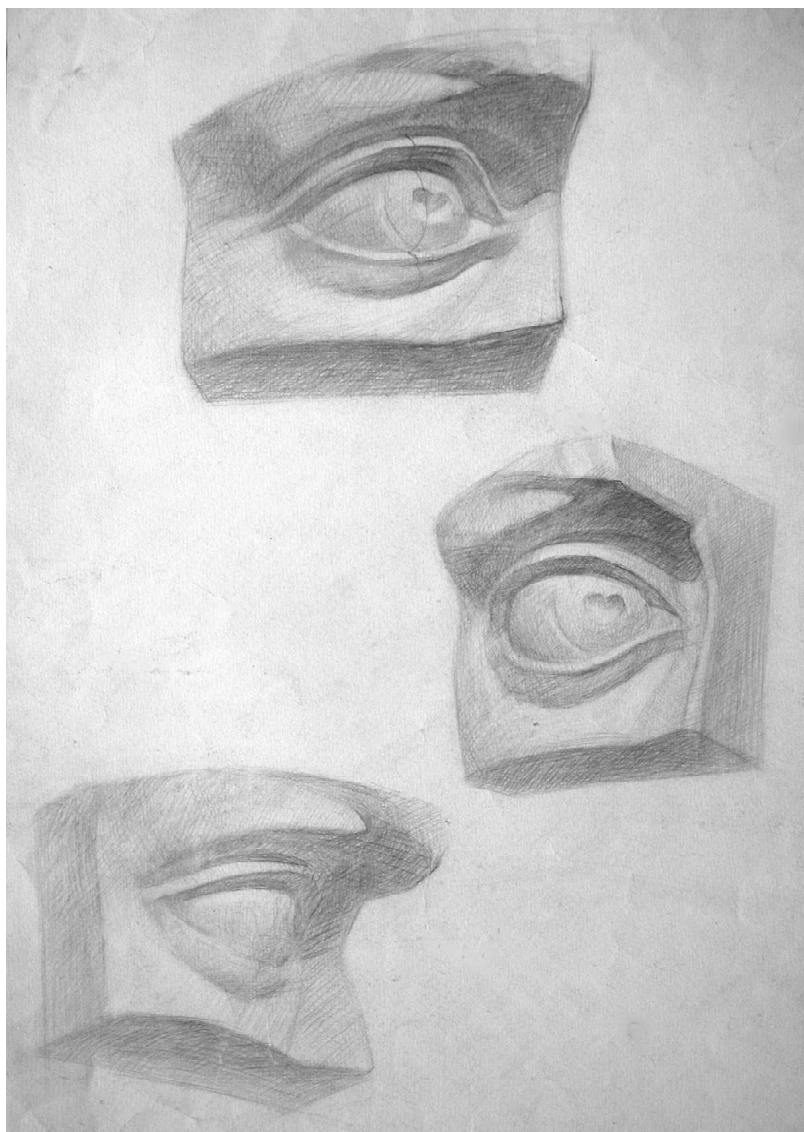

Рис. 5. В. О. Лещенко.
Око. Деталь обличчя "Давида" Мікеланджело. Олівець

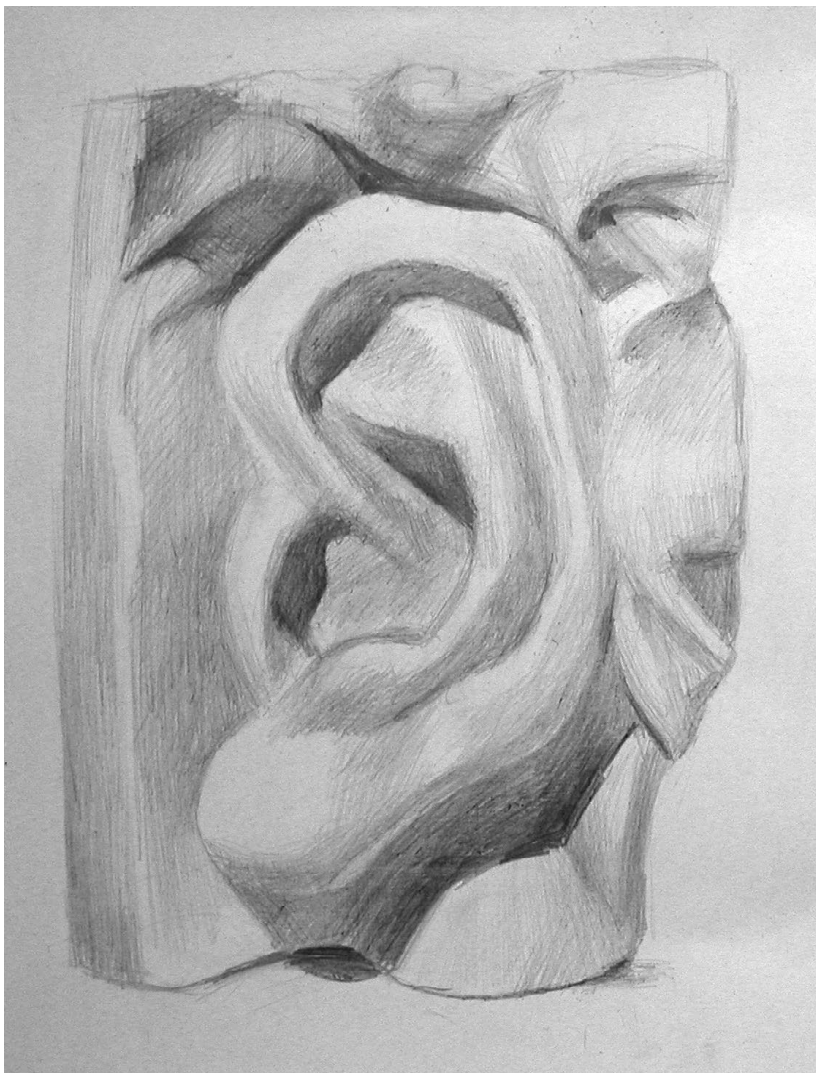

Рис. 6. Ю. А. Макушин.
Вухо. Деталь обличчя "Давида" Мікеланджело. Олівець

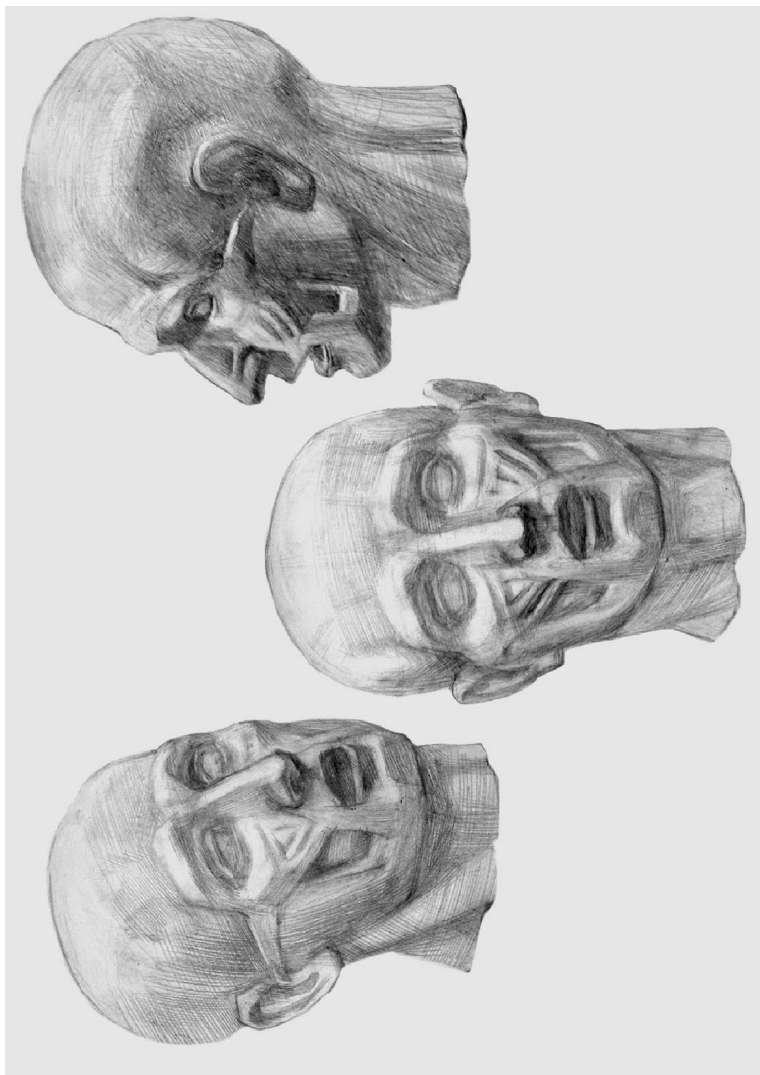

Рис. 7. В.Ю.Макушин. Рисунок екорше голови людини в трьох положеннях. Олівець

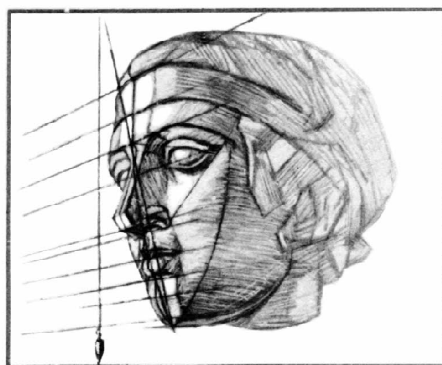
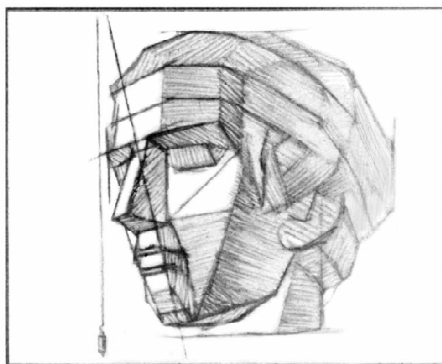

Рис. 8. Стадії рисування гіпсової голови

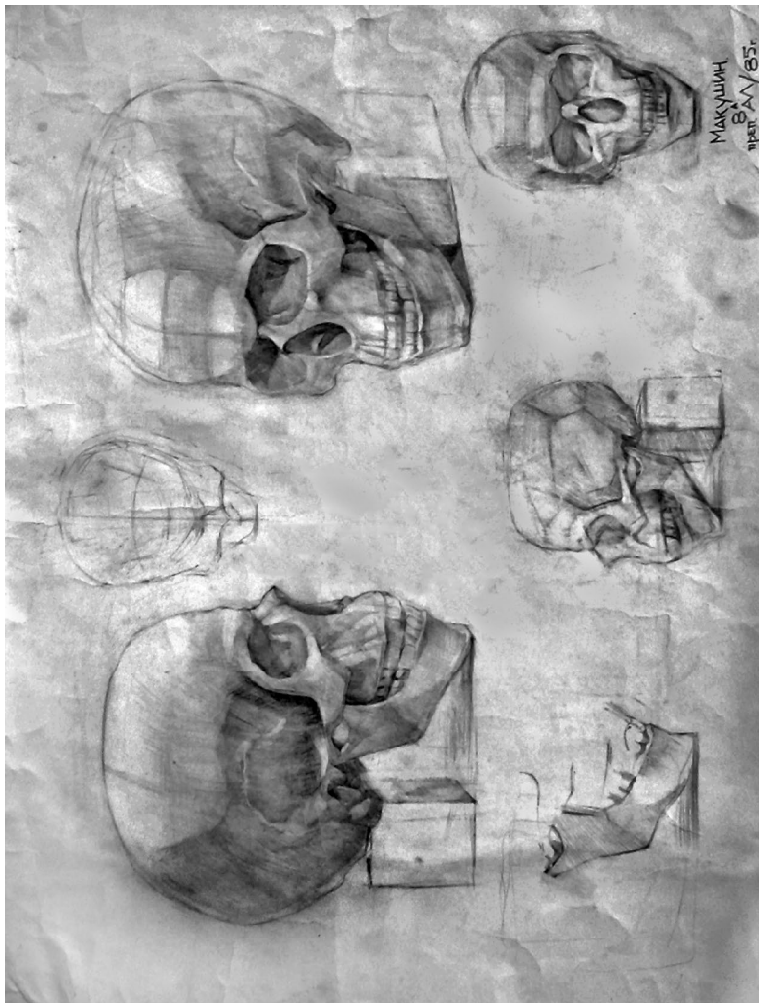

Рис. 9. В. Ю. Макушин. Рисунок черепа. Олівець

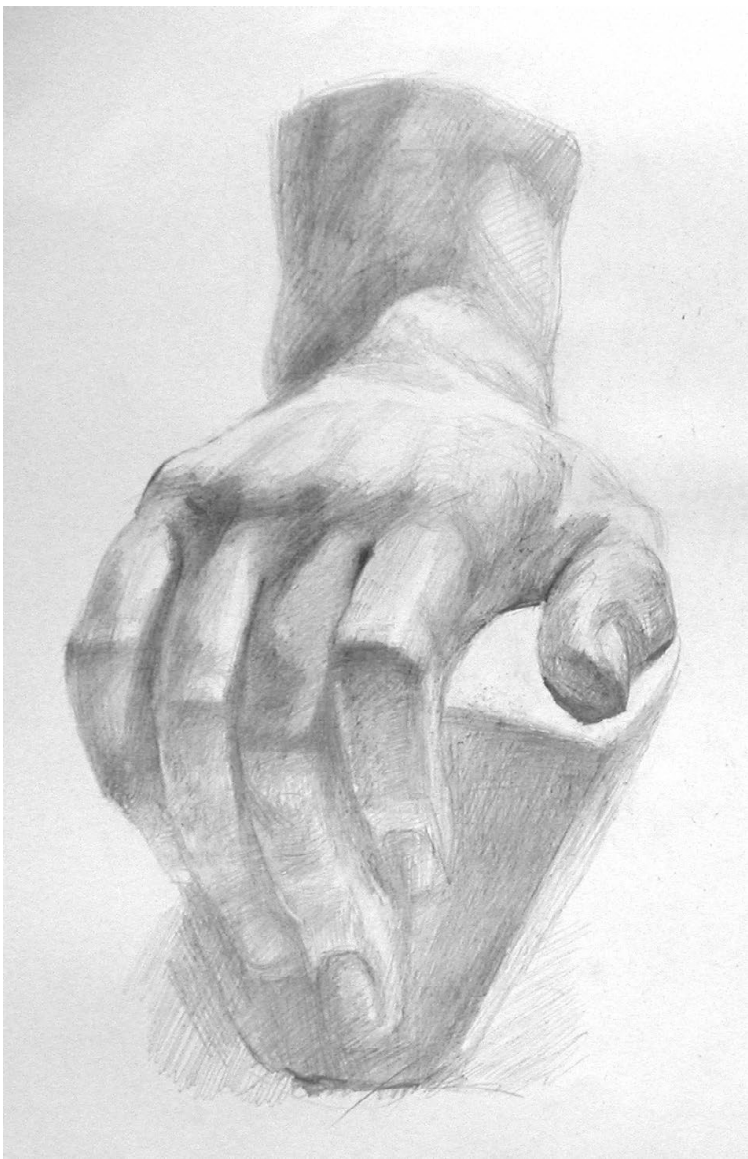

Рис. 10. Ю. А. Макушин. Рисунок гіпсової кисті руки. Олівець
26

Рис. 11. В. Ю. Макушин. Кисті рук. Олівець

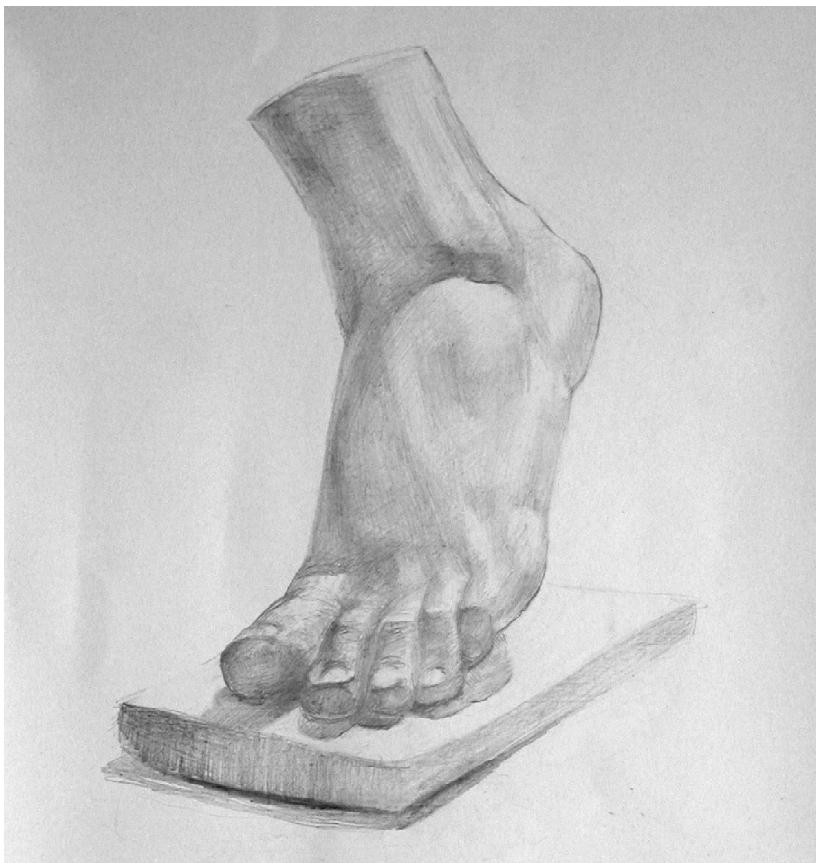

Рис. 12. Ю. А. Макушин. Рисунок гіпсової стопи. Олівець

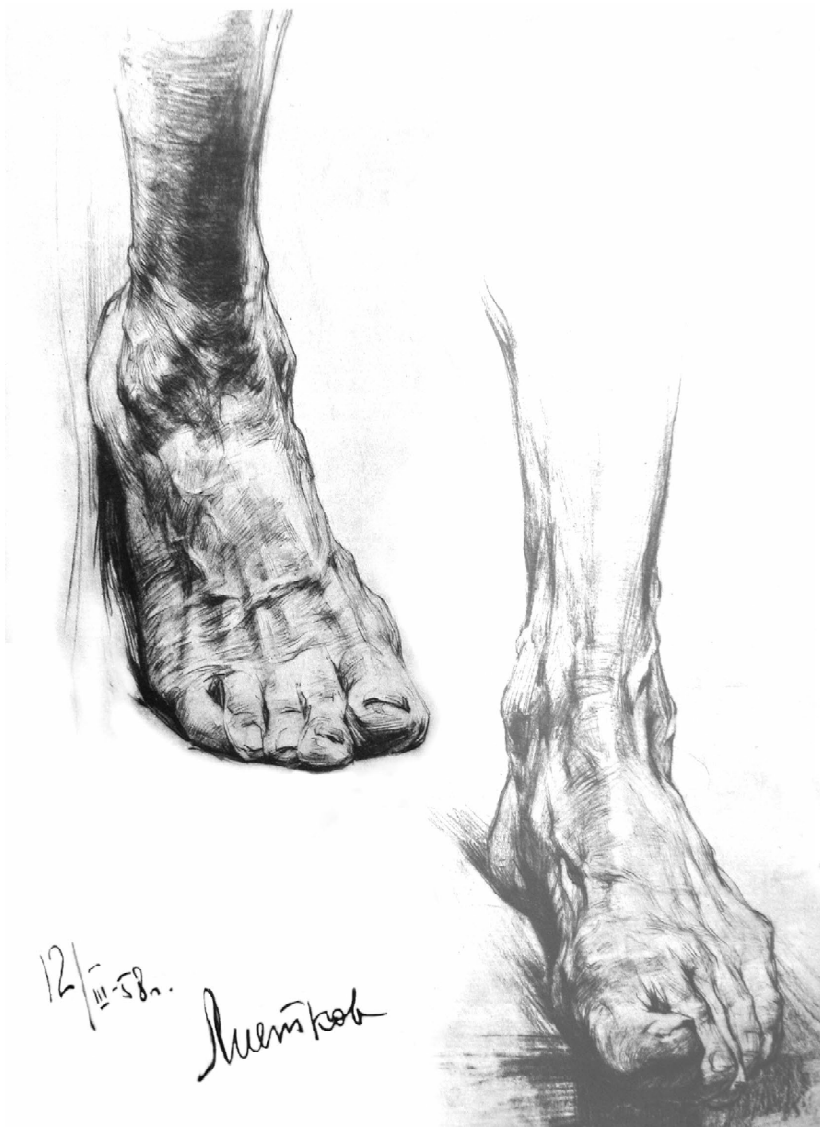

Рис. 13. А. С. Лістков. Рисунок ніг. Олівець

Рис. 14. Приклад зображення одягненої фігури
з таблиць Прейслера (1734 р.)

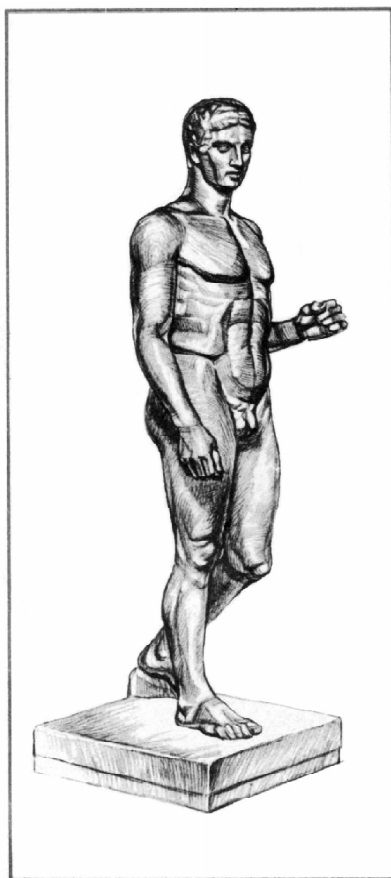
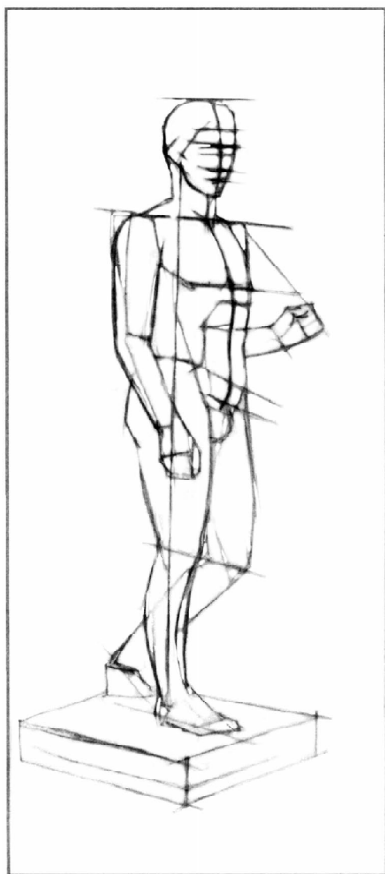

Рис. 15. Стадії рисунка гіпсової фігури людини

Рис. 16. В. Ю. Макушин. Натурник. Сангіна

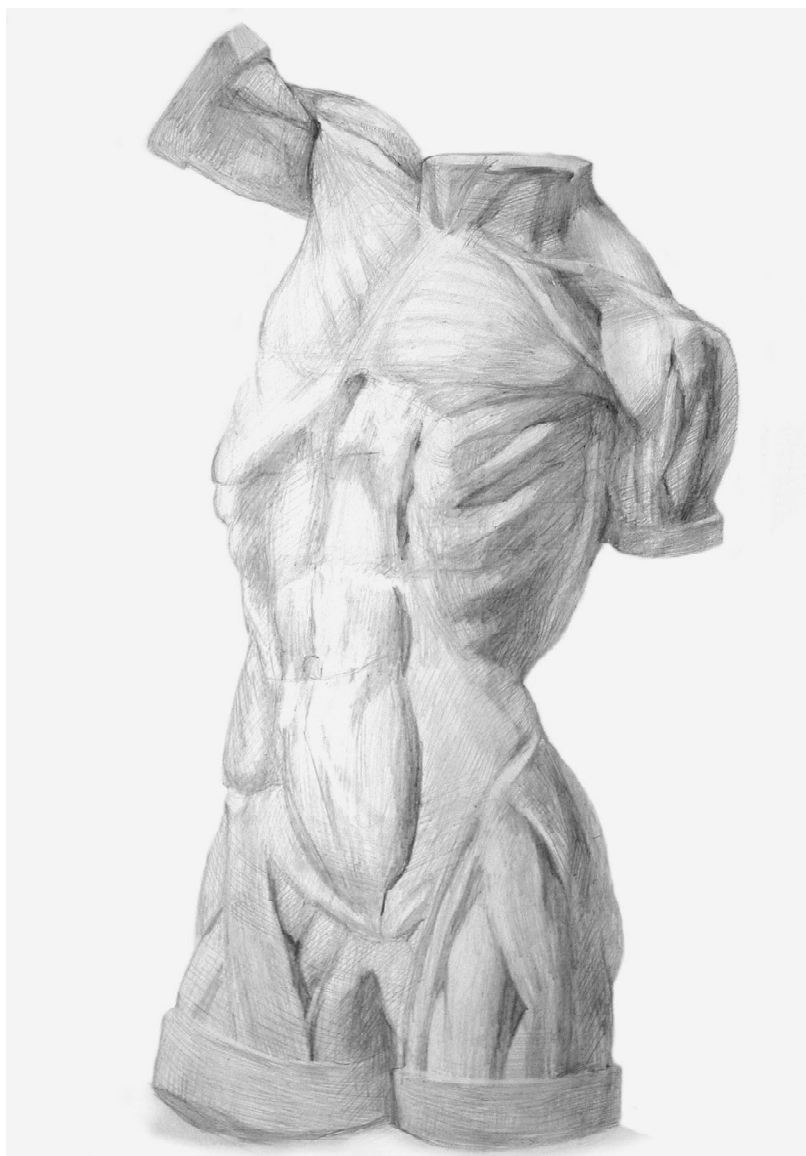

Рис. 17. В. Ю. Макушин. Екорше тулуба. Олівець

Рис. 18. Рисунок інтер'єру. Учбовий рисунок. Олівець

Рис. 19. В. О. Лещенко. Рисунок інтер'єру. Олівець

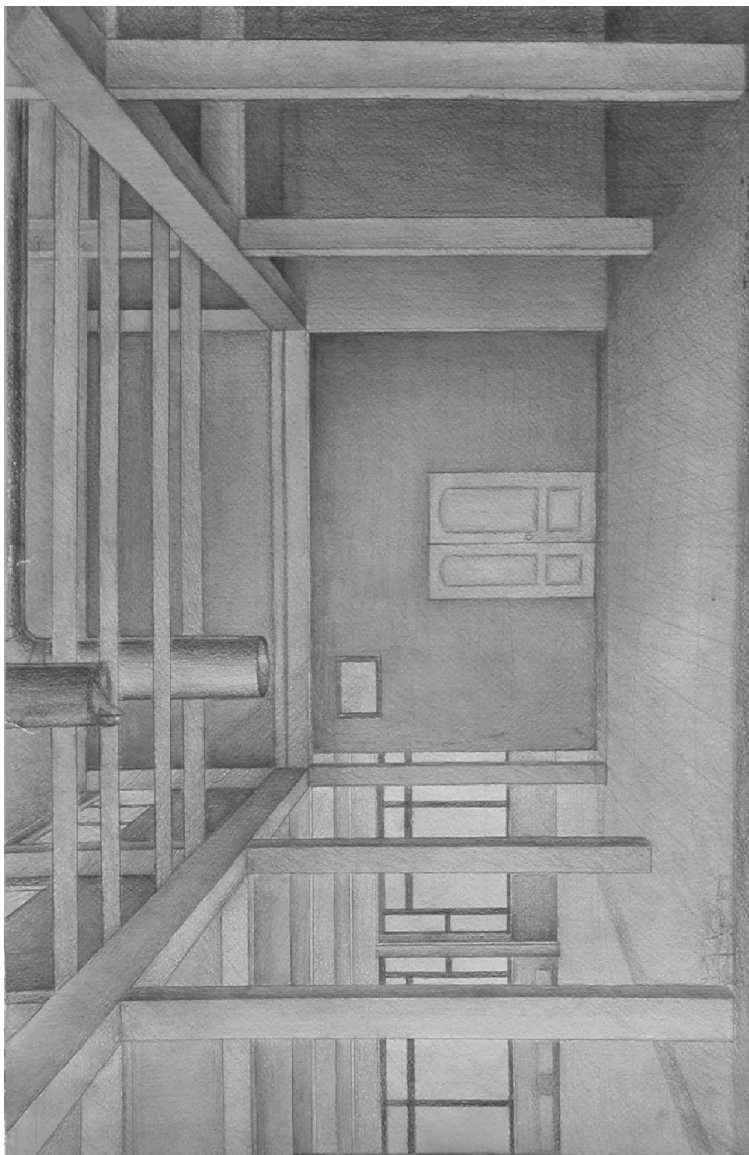

Рис. 20. Рисунок інтер'єру. Учбовий рисунок. Олівець

Рис. 21. І. В. Макушина. Жіночий портрет. Олівець

Рис. 22. І. Г. Бройдо. Жіноча одягнена модель. Олівець

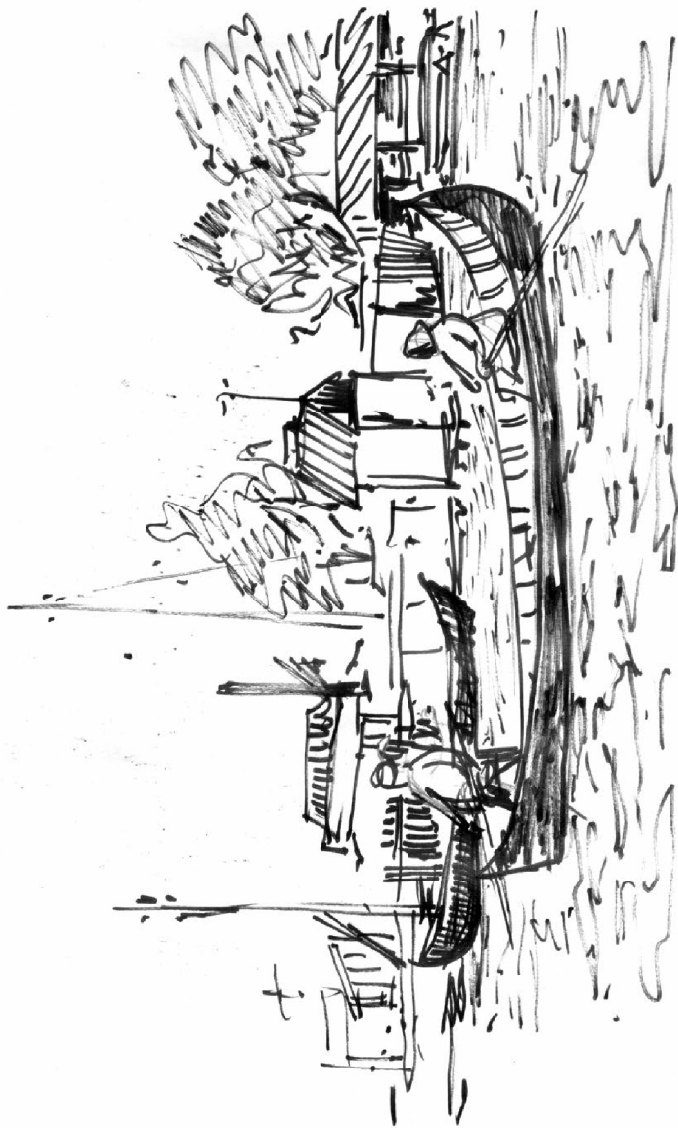

Рис. 23. Ю. А. Макушин. Начерк човнів. Фломастер

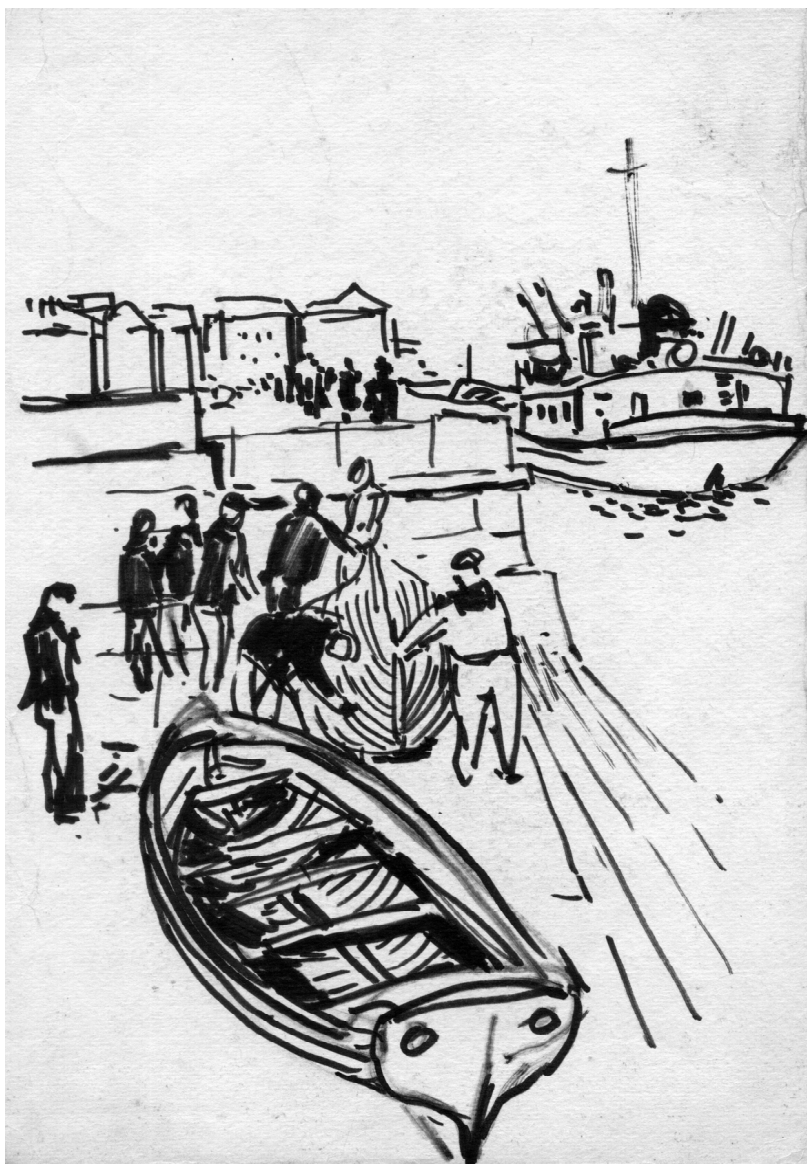

Рис. 24. Ю. А. Макушин. Начерк човнів. Фломастер

Рис. 25. Ю. А. Макушин. Зарисовки суден. Фломастер

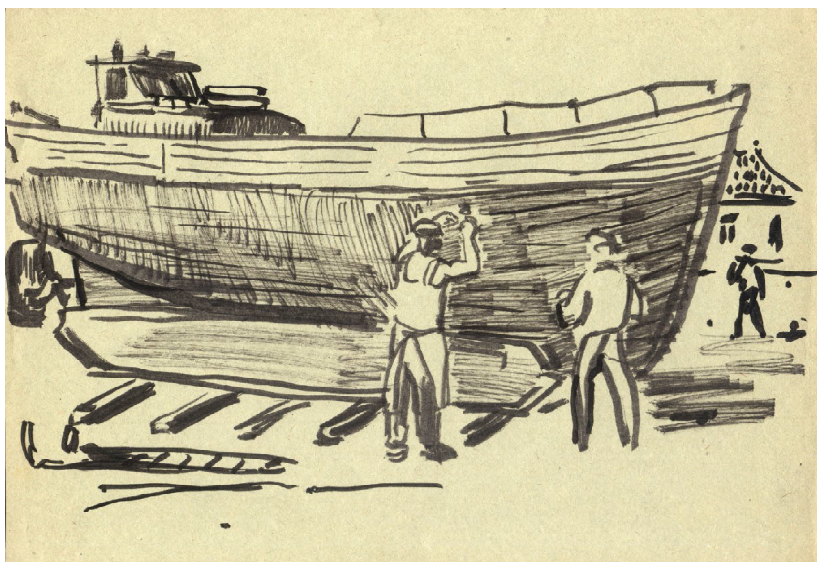

Рис. 26. Ю. А. Макушин. Зарисовки суден. Фломастер

Рис. 27. І. В. Макушина. Швидкий начерк групи людей. Пир'яна ручка

Рис. 28. І. В. Макушина. Зарисовка краєвиду. Сепія

Рис. 29. І. В. Макушина. Зарисовка краєвиду. Флормастер

Рис. 30. І. В. Макушина.
Зарисовка портрета. Сепія, олівець

Рис. 31. І. В. Макушина.
Швидка зарисовка фігури. Туш, пензель

Рис. 32. І. В. Макушина. Зарисовка одягненої фігури. Олівець

ЗМІСТ

Вступ	3
Самостійна робота на I курсі	4
Самостійна робота на II курсі	6
Самостійна робота на III курсі	8
Самостійна робота на IV курсі	10
Інтер'єр	12
Методичні поради студентам-дизайнерам	14
Рекомендована література	15
Ілюстрації	16

Навчальне видання

МАКУШИНА Інна Вікторівна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи
студентів-дизайнерів з курсу
"РИСУНОК"

Комп'ютерне складання та верстання *В. В. Москаленко*

Коректор *М. О. Паненко*

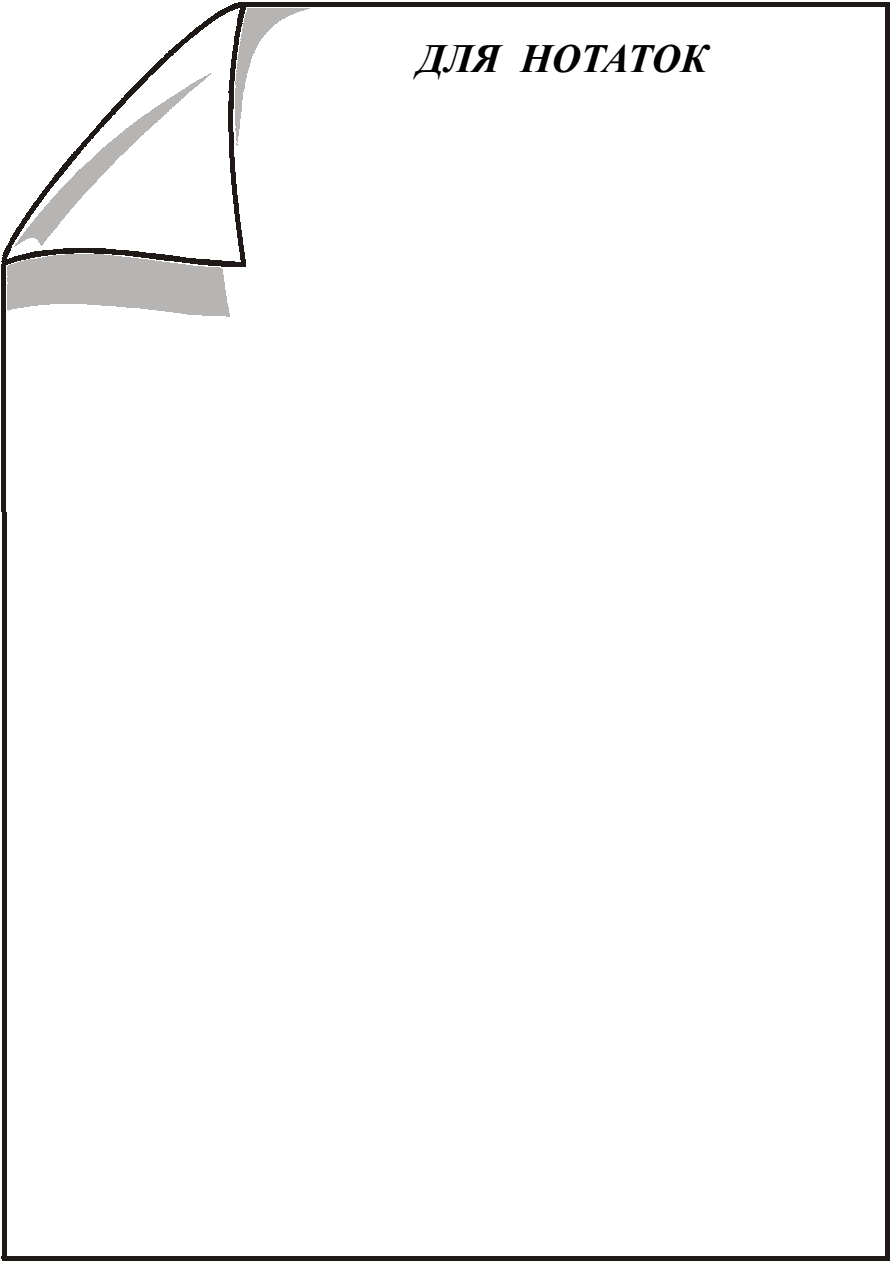
Формат 70×100/16. Ум. друк. арк. 2,9. Тираж 100 прим. Вид № 12. Зам. № 65.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54025

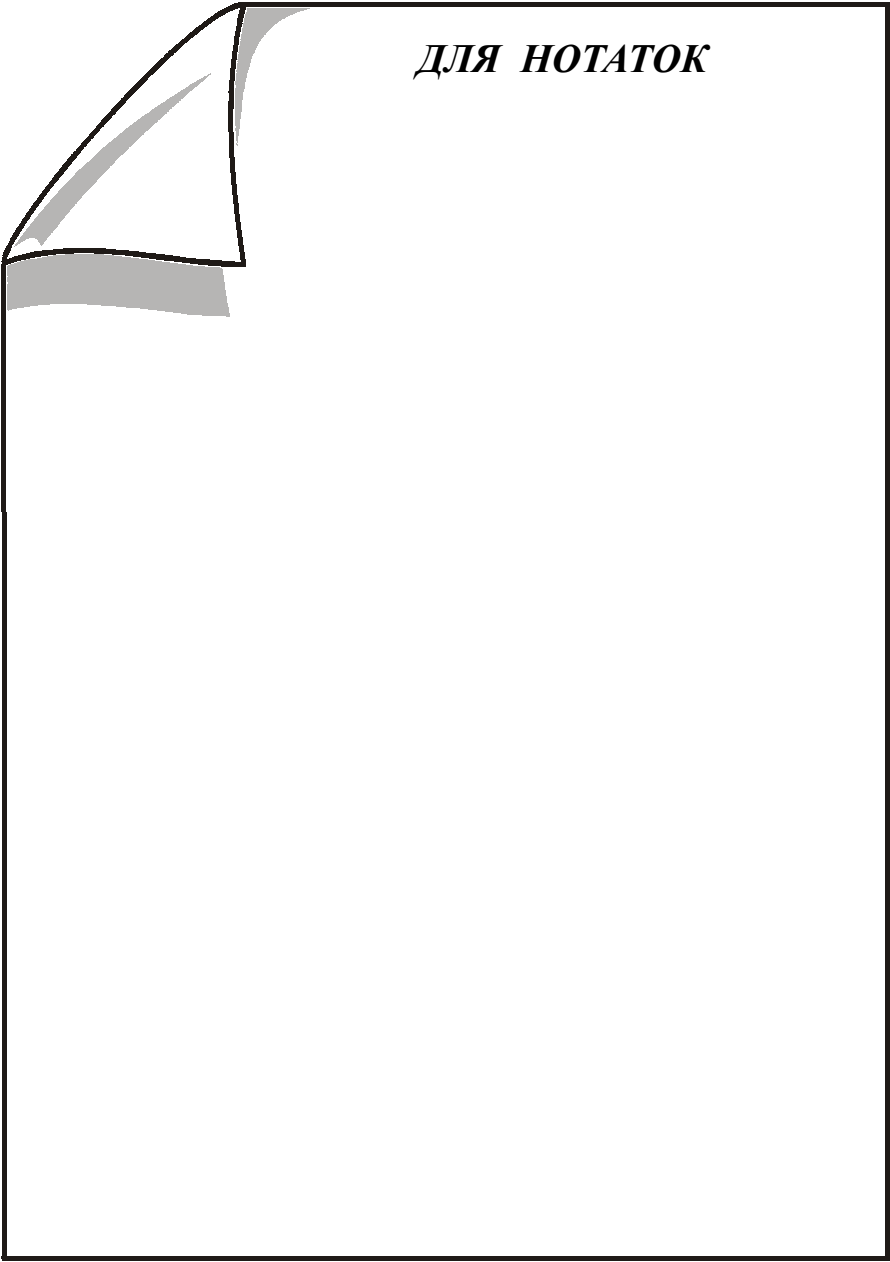
E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6204 від 19.09.2018 р.

ДЛЯ ЗАДАТОК

ДЛЯ ЗАДАТОК

ДЛЯ ЗАДАТОК